किनारपट्टीवरील जीवन व उपजीविका
***
परंपरांकडून दावे, हक्क व वापराधिकारांकडे

जॉन कुरियन
आयसीएसएफ राष्ट्रीय प्रशिक्षण कार्यशाळेकरिता
ऑक्टोबर २०२२

परंपरा

- मच्छिमार समुदायांचे अनेक पारंपरिक दावे, पद्धती रचना होत्या – ज्यांचे तपशील (अर्थातच) लिहून ठेवले गेले नव्हते
- ऐतिहासिक काळा पासून ह्या दाव्यांना व पद्धतींना बाह्य समाजाकडून सामाजिक-सांस्कृतिक मान्यता होती व त्यामुळे ते त्या समुदायाचे (मालमत्ता) हक्क असल्याप्रमाणे चालत आले
- यातील काही वसाहतवादी कायद्यांमध्ये देखील

स्वातंत्र्योत्तर परंपरा

- स्वातंत्र्यानंतर ह्या पारंपरिक पद्धतींना सकारात्मक कायद्यांमध्ये रूपांतरित करण्याकरिता कोणतेही सुनियोजित प्रयत्न केले गेले नाहीत
- परिणामी, या पारंपरिक पद्धतींना बाह्य समाजाकडून मिळालेली मूळ सामाजिक-सांस्कृतिक मान्यता लोप पावली.
- त्यांचे अस्तित्व केवळ मच्छिमार समुदायाच्या भौतिक, व्यावसायिक व सामाजिक-सांस्कृतिक अवकाशापुरतेच मर्यादित झाले
- पूर्वी जे हक्क होते ते आता केवळ दावे झाले (उर्वरित समाजाच्या दृष्टीने)
- हे काय व कसे घडले हे ओळखण्याकरिता आपल्याला **हक्क, दावे, कब्जा व मालमत्ता यातील फरक** समजून घेतला पाहिजे

भारतीय भाषांमध्ये “दावा”

- गुजराती – दावो
- हिंदी – दावा
- बंगाली -- দাবি
- मराठी – दावा
- तेलुगू – वादानलू వాదనలు/దావాలు
- तामीळ – कुतरुकल கூற்றுக்கள்
- मल्याळम – वादम
- ओडिया - ଦାବି

भारतीय भाषांमध्ये "हक्क"

- हिंदी – अधिकार
- गुजराती – अधिकार
- बंगाली – অধিকার अधिकार
- मराठी – अधिकार
- तामीळ – उरीमईकल உரிமைகள்
- तेलुगू – हककुलू హక్కులు
- Odhia – ଅଧିକାର
- मल्याळम – अवकासंगल അവകാശങ്ങള്

दावा की हक्क ?

“समुद्र आमची माता आहे. समुद्र आमचा आहे” असा दावा मच्छिमार करतात

आज हा दावा आहे की हक्क?

का?

मच्छीमाराचा दावा की हक्क?

- “ही माझी नाव आहे” मच्छिमार म्हणतो
- आज हा दावा आहे की हक्क?
- का?

नावेमध्ये कोणती मालमत्ता आहे?

- मच्छीमाराकरिता –
  नावेवारील हक्क केवळ त्या लाकडी सांगाड्या पुरताच आहे का? होय/नाही
- मग नावेकडून असे कोणकोणते लाभ मिळतात?
- मग आपण नाव ही मच्छीमारांची **मालमत्ता** आहे असे म्हणू शकतो का?

तर आता आपण काय शिकलो?

- दावे म्हणजे हक्क नव्हेत
- हक्क तेव्हाच होतात जेव्हा **इतर** तुमच्या दाव्यांना पाठिंबा देतात

- मालमत्ता खऱ्या अर्थाने "वस्तू/संसाधन" याविषयी नसते
- तर त्या वस्तू/संसाधना मधून मिळणाऱ्या **लाभांच्या धारे** विषयी असते
- लाभांविषयी निरनिराळे दृष्टिकोण असू शकतात

भारतीय भाषांमध्ये “लाभ”

- हिंदी -- फायदा
- गुजराथी – लाभ – લાભ
- मराठी- फायदा
- तेलुगू – प्रयोजनम ప్రయోజనం
- तामीळ – ननमई -- நன்மை
- मल्याळम – प्रयोजनम – പ്രയോജനം
- ओडिया - ଲାଭ

सामाजिक मान्यता असलेल्या यंत्रणा

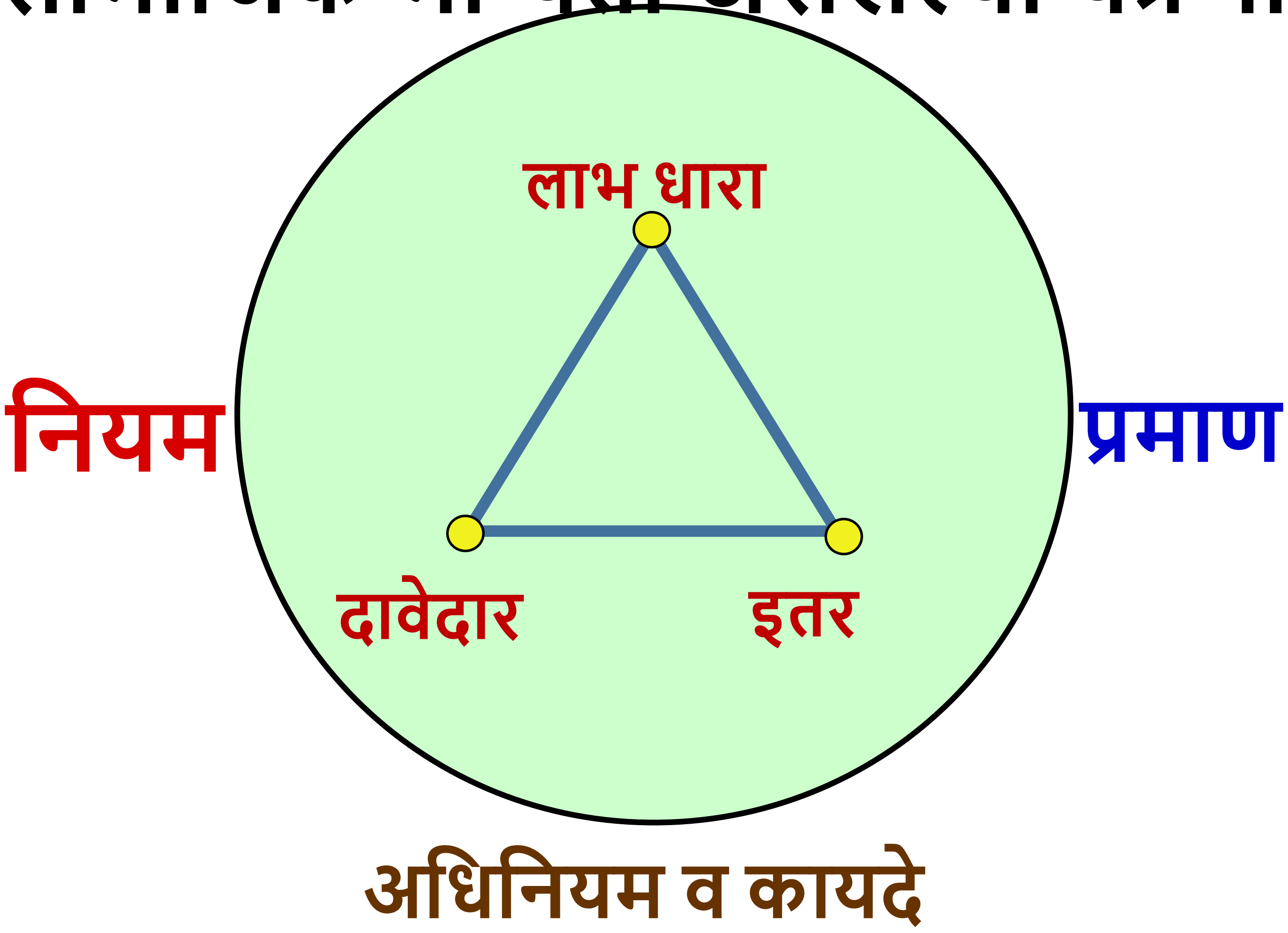

हे त्रिकुट पूर्ण होऊ शकले नाही तर काय होईल?

- मालमत्ता हक्कांचे विवक्षित लक्षण म्हणजे त्रिकूटाचे तिन्ही घटक त्यामध्ये समाविष्ट असतात व समाजमान्य यंत्रणांनी बांधलेले असतात
- परंतु जेव्हा दावेदार व लाभधारा असते पण दावेदरास पाठिंबा देण्यास “इतर” कोणी नसते तेव्हा फक्त **“कब्जा”** उरतो. (हक्क नाहीत – केवळ दावे – लाभ धारा सर्वांनाच **मुक्तपणे उपलब्ध** असते)

हे त्रिकुट पूर्ण होऊ शकले नाही तर काय होईल?

- मुक्त उपलब्धते मध्ये (उदा. Eez पलीकडील समुद्र) तुम्ही लाभधारेवर दावा सांगू शकता – परंतु केवळ कब्जा (हक्क) लागू ठरतो
- पारंपरिक सामुदायिक हक्क, जेव्हा ओळखले जात नाहीत, तेव्हा ते “मुक्तपणे उपलब्ध” असतात व पूर्वीचे मालमत्ता हक्क ग्राह्य ठरत नाहीत. कब्जा चा हक्क लागू होतो.
- मुक्त उपलब्धते मुळे सामायिक संसाधन व समुदायातील सामान्य व्यक्ति दोन्ही ऱ्हास पावतात
- ही मुक्त उपलब्धतेची शोकांतिका आहे (सामायिक संसाधनांची नव्हे)

तर आता आपण काय शिकलो?

- त्रिकुट ध्यानात ठेवा!!! (दावेदार – लाभधारा – इतर)
- जर त्रिकुट पूर्ण झाले नाही तर आपल्याकडे केवळ कब्जाचे हक्क उरतात

- मालमत्तेचे हक्क (संपत्ति के अधिकार, சொத்துரிமை, സ്വത്തവകാശം) म्हणूनच सामाजिक संबंधांविषयी असतात (सामाजिक संबध, சமூக உறவு സാമൂഹിക ബന്ധം) व "तुम्ही व वस्तू/संसाधन" याविषयी नसतात

- मालमत्ताशाही तेव्हा होते जेव्हा काळाबरोबर हे हक्क, नियम व प्रमाणांनी बळकट होतात.

वापराधिकार (धारणे च्या अटी)

- वापराधिकार केवळ हक्कांना लागू असतात, दाव्यांना नव्हे
- वापराधिकार हे विशिष्ट लाभधारांच्या धारण हक्काच्या कालावधी व अटीविषयक असतात
- USUFRUCT (लॅटिन) हक्क – फळाचा वापर (पारंपरिक व सकारात्मक कायद्याने)
- एकदा जर तुमच्याकडे वापराधिकार असले, तर वापराधिकाराचे नियंत्रण कळीचे ठरते – व तो चर्चेचा एक निराळा मुद्दा होतो!

ऐकल्याबद्दल धन्यवाद!